

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ *

ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Α'

Ότε Μωάμεθ ὁ β'. ἐνίκησε τὸν Ἑλληνα αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον Δραγώσην, ὁ δὲ ὑπερόπτης καὶ ἄγριος κατακτητὴς ἔστησε πῆν ἡμισέληνον ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ δυνηθέντες γὰρ ἐκφύγῳσι τὸν θάνατον ἢ τὴν δουλείαν λόγιοι Ἑλληνες κατέφυγον ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἐκεῖ δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σχολαστικῆς θεολογίας, καὶ τῶν πεζῶν ἢ ἐμμέτρων ἱπποτικῶν διηγημάτων ἔτινα ἀπετέλουν τὴν μόνην τροφήν τῶν λατινικῶν ἐθνῶν, οἱ Ἑλληνες οὗτοι μετήγαγον θησαυροὺς σαφηνείας, φωτὸς καὶ ἐμπνεύσεως· ἔφθασαν ἀκριβῶς ἐν καιρῷ ὅπως δώσωσιν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας τὴν ὑπερτάτην ἐκείνην ὠδήσιν ἣτις ἐξήγαγε τὴν Ἰταλίαν ἐκ τῶν σκολιῶν ὁδῶν τοῦ μεσαιῶνος. Οἱ Ἑλληνες καθωδήγησαν τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρχαιότητος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ Ἰταλία ἔμελλε ν' ἀνεύρῃ τὴν Ἀναγέννησιν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲν ἀπέμειναν ἢ μέλη τινὰ τοῦ κλήρου τῶν ὁποίων ὁ Μωάμεθ ὁ β'. εἶχε τὴν ἀνάγκην ὅπως ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγὸν τοῦ ὀργάνισθαι τὴν κοινωνικὴν τοῦ κατακτηθέντος λαοῦ θέσιν. Οἱ κληρικοὶ οὗτοι ἀπετέλεσαν εἰδὸς τι διοικήσεως εἰς τὴν ὁποίαν ὁ κατακτητὴς παρεχώρησε προνόμια, ἅπερ οἱ διάδοχοί του πολλάκις μὲν διεοικονοεῖσαν συχνάκις δὲ τοῖς ἀφῆρσαν ὅπωςδῆποτε. Ἡ μόνη ἐξουσίᾳ ἦν οἱ Ἑλληνες διετήρησαν ἐξήσκαλτο ὑπὸ τοῦ κλήρου. Κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας τῆς κατακτήσεως, ὅσοι μὲν θελήσαντες γὰρ ἐκπαισθῶσιν, ἠδυνήθησαν γὰρ σκερθῶσι καὶ περὶ ἄλλου ἢ τῆς ἰδίας συντηρήσεως, ἐπεδόθησαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιστήμην, καθ' ὅσον τοῦτο ἦτο τὸ μόνον μέσον δι' οὗ ἠδύναντο γὰρ ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα.

Παρεκτὸς τοῦ περιορισμένου τούτου κύκλου, ἐπεκράτει βχθυτάτη ἀμάθεια πανταχοῦ ὅπου ἐδέσποζεν ὁ Τούρκος. Κατὰ τὸ μέγα τοῦτο ναυάγιον τοῦ ἐλληνισμοῦ ἐν αἵτημα οὐδέποτε κατεποντίσθη· ἡ ἐλπὶς βελτίους μέλλοντος, — ἐλπὶς ἐπίμονος ἦν ἐπὶ μικροῦς αἰῶνας οὐδὲ κατέβηκε, καὶ ἣτις ἐκδηλοῦται, φανερά ἢ κεκλυμμένη, εἰς πᾶν ὅ,τι ἐγράφη ἐν τῷ μέσῳ τῆς δουλείας.

Οἱ ἠττηθέντες δὲν ἐλητμάνουν ὅτι ἦσαν Ἑλληνες. Ἐφρονάζοντο ὅτι θάπτον ἢ βράδιον αἱ χριστιανικαὶ δυνάμεις τῆς Ἑσπερίας γὰρ προσήρχοντο

* "16, σελ. 20.

ἄρρωγοί, διὰ νέων σταυροφοριῶν ὅπως λυτρώσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀπίστων. Ἡδύναντο δὲ εἰσέτι νὰ ἐλπίζωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν, καθάσον χωρικινὰς τῆς Ἑλλάδος διετήρουν εἶδος ἐλευθερίας. (Δὲν ἦσαν ὑπὸ τοὺς Τούρκους.)

Ἀλλ' ἡ ἐλπίς βαθμυθὸν ἐξέλιπε, καὶ ἐπῆλθεν ὁ δισταγμός. Ἡ Ρόδος, μετ' αὐτὴν ἡ Κύπρος καὶ ἔπειτα ἡ Κρήτη περιῆλθον εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Μουσουλμάνου. Οἱ Ἑνετοὶ ἐγκυτέλιπον τὴν Παλοπόννησον διατηροῦσάντες μόνον τὴν Ἑπτάνησον ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ χριστιανικὰ κράτη πᾶν ἄλλο διανοοῦντο ἢ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ Βασιλις τῆς Ἀδριατικῆς ἡ Ἑνετία, ἀπέβαλε τὴν νευτικὴν αὐτῆς ὑπεροχὴν, ἐνῶ οἱ ὀθωμανοὶ ἐξέτεινον τὰς κατακτήσεις των. Ἐὰν δὲ τὰ κράτη τῆς Δύσεως ἐξήσκουν ἐπιρροὴν τινα εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἡ ἐνέργειά των διευθυνομένη ὑπὸ τῶν Ἰησουλῶν, ἀντὶ νὰ ἀποβλέπη εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων, μάλλον κατεπολέμει τὴν ὀρθοκείαν αὐτῶν. Τὸ πᾶν ἐκινδύνευε. Πρὸ πολλοῦ ἡ τουρκικὴ τυραννὶς εἶχεν ἀποπτύσει πάντα χελινόν. Μετ' ὀλίγον οἱ Ἕλληνες εἶδον καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα των ἀφαρπαζόμενα ὅπως συγκροτήσωσι τὸ σῶμα τῶν γενιτσάρων.

Ὁ θριαμβεύων ἰσλαμισμὸς ἐμελλε κατὰ τὰ φαινόμενα νὰ παρεμποδίσῃ διὰ παντὸς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, ὁ δ' ἐλληνισμὸς διέτρεχε τὸν κίνδυνον τῆς παντοτεινῆς λήθης καὶ τῆς ἐξοντώσεως. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ δισταγμοῦ καὶ τῆς ἀπογνώσεως ὡς ἐκ δικαίας ἐξεγέρσεως τῆς ἠθικῆς ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς ἱστορίας παρήχθησαν συμβᾶντα πρωρισμένα νὰ κυοφορήσωσι ἀναγκαίως τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.

Πέτρος ὁ Μέγας, ἰδρυτῆς νέας τάξεως πραγμάτων ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ, ἐνεκαίνιζεν, ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ, τὴν ἀένναον κατὰ τῶν Τούρκων πάλην. Πανσλαβισμὸς τότε δὲν ὑπῆρχεν. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνοτήτων καὶ χιρουργικαὶ διακρίσεις δὲν εἶχον εἰσέτι διακρίσει τοὺς χριστιανούς τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ πάντες ἀπετέλουν μίαν πόλιν ὑπὸ τὸν Ἕλληνα πατριάρχην, τὸν ἀντιπροσωπεύοντα καὶ τὴν ἀνέκμησιν τοῦ ἀρχαίου Βυζαντινοῦ κράτους καὶ τὴν ἐλπίδα ἐνταύτῃ τῆς ἀποκαταστάσεώς του.

Ἐπὶ μεταλλίου ἐκτυπωθέντος ἐν Ἀμστελδοάμῳ καὶ φέροντος τὴν προτομὴν του, Πέτρος ὁ Μέγας ἐχάραξε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «Αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων». Ἐν Ρίγῃ ἀνεκέρυττε δημοσίᾳ ὅτι καὶ ἐπιστήμη καὶ τὰ φῶτα κυκλοφοροῦσιν ἐν ταῖς κοινωνίαις ὡς τὸ αἷμα ἐν τῷ σώματι, καὶ ὅτι ὡς τὸ αἷμα συρρέει πρὸς τὴν καρδίαν οὕτω καὶ ὁ πολιτισμὸς θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ ἐστίαν, τὴν Ἑλλάδα». Ἦσαν λόγοι εὐγενεῖς περὶ τῆς εὐκρινείας τῶν ὑποίων οὐδεὶς τότε ἐδίκαιοῦτο ν' ἀμφισβᾷ.

Οἱ Ἕλληνες ἀπέβλεψαν μετ' εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἐν Βορρᾷ ὁμοθρήσκους αὐτῶν, τοὺς ἔχοντας τὴν τε ἐπιθυμίαν καὶ τὴν δύναμιν νὰ τείνωσιν αὐτοὺς χεῖρα ἀρωγόν. Ὅτε εἶδον τοὺς ὑπερμάχους ἐκείνους τοῦ ἐλληνικοῦ σταυροῦ νικῶντας τοὺς ὑπερκαπιστάς τῆς ἡμισελήνου ἐνόησαν

ὅτι οἱ δυνάσται αὐτῶν δὲν ἦσαν ἀήττητοι καὶ ἤρχισαν ἐκ νέου νὰ ἐλπίζωσι τὴν ἀπελευθέρωσίν των.

Ἀλλὰ καὶ ἡ συναίτησις τῆς ὁσημέραι αὐξανούσης ὑπεροχῆς αὐτῶν ἀφ' ἑνὸς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀδιορθώτου ἀνικανότητος τῶν δεσποτῶν αὐτῶν συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὸ ν' ἀναζωπυρήτῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναγεννήσεως τῆς πατρίδος. Πολλοὶ Ἕλληνες ἐπεκράτουν διὰ τῆς μεγάλῃς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν ἐξήσκουν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 17. αἰῶνος ὁ Ἕλλην Παναγιώτης Νικουσίος κατέχει τὸ ἀξίωμα μεγάλου δρχγομάνου. Ἐκτοτε οἱ Τούρκοι ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἐπιδεξιότητος τῶν ὑπαταλῶν αὐτῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς πρὸς τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς σχέσεις αὐτῶν. Οἱ μεγάλοι δρχγομάνοι ἀποβαίνουσι ἀπαρχίτητος μοχλὸς εἰς διεύθυνσιν τοῦ κράτους. Μετ' ὀλίγον ἡ Πύλη διορίζει δρχγομάνους τοῦ στόλου, καὶ εἰς Ἕλληνας ὡσαύτως ἀναθέτει τὴν διοίκησιν τῶν Περσικοῦ καὶ Ἰνδοῦ ἐπαρχιῶν.

Αἱ μεγάλαι αὗται θέσεις κατέχονται διεδοχικῶς ὑπὸ διακεκριμένων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων αἱ γνώσεις ἐξισοῦνται πρὸς τὴν ἱκανότητα, οἷον οἱ Μαυροκορδάτοι, οἱ Ὑψηλάνται, οἱ Μαυροῦζαι, οἱ Γαίκα κλπ. κλπ. Περὶ αὐτοὺς συνηθροίσθησαν καὶ ἄλλοι λόγιοι Ἕλληνες, ὑπουργοὶ αὐτῶν καὶ ὑπ' αὐτοὺς ἐστὶν ὅτε καὶ μέλλοντες ἀντίπαλοί των.

Ἡ παιδεία, ἥτις ἀνέπτυσσε τὴν διάνοιαν ἀπέδιδνε καὶ μέσαν προαγωγῆς, ὥστε διεδίδετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Ἡ δὲ τῆς μαθήσεως δειψὴ ἡδύνας κατὰ λόγον τῆς προσπαθείας πρὸς θεράπειαν αὐτῆς. Προτιθέμενος νὰ ἐκθέσωμεν ἐν συνόψει τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας τὴν κατὰ τὸν 17. αἰῶνα ἀναγέννησιν ἀμφιδέλλομεν ἐκὼν περιεγράψαμεν ἀρλούντως τὴν δύναμιν καὶ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, ὅπερ ἄείποτε εὔρε διεξοδὸν ὅπως διαφύγῃ τὴν βρῆσιν αὐτῆς, καὶ τὸ ὅποιον καὶ ὑπ' αὐτὸν ἔτι τὸν ζυγὸν οὐδέποτε κατ' οὐσίαν ὑπεδουλώθη.

Δυνάμεθα μυριοτρόπως ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ πρόοδος αὐτοῦ οὐδέποτε διεκόπη, οὔτε κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἐποχὴν, ἣν περιφρονητικῶς ἀποκαλοῦμεν βυζαντινὴν, ἥτοι ὁπόταν ἡ ἐλληνικὴ διάνοις κατείχετο ὀλοσχερῶς ὑπὸ τῶν θεολογικῶν ἐρίδων τοῦ 16. αἰῶνος. Ἀλλ' ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος τούτου ἤθελε μᾶς παρασύρει πολὺ μακρὰν. Κατὰ τὸν 17. αἰῶνα, οἱ Ἕλληνες ἱδρουν πανταχοῦ σχολεῖα, ἐτύπον βιβλία διδασκτικά, ἐπαισιμονικά καὶ ἱστορικά εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν. Μετέφραζον τὰ ἀριστουργήματα τῶν ξένων φιλολογικῶν καὶ ἐμέλετων τοὺς συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος· ἡ ἐργασία αὕτη ἐγένετο βεβαιῶς ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι, ἀλλὰ προέβαινε δραστηρίως ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐκεῖ συνωθοῦντο οἱ λόγιοι οἱ μὴ διδάσκοντες εἰς τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις σχολεῖα. Ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχε τὴν ἑδρὰν τῆς ἡ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἥτις μόνη ἐξεπροσώπει τὴν πατρίδα.

Περὶ τὸν Πατριαρχὴν καὶ τοὺς ἐν τέλει Ἕλληνας εἶχε σχηματισθῇ ἀληθὴς ἀριστοκρατία, τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν ἐν μέρει αἱ παλαιαὶ τῶν ἐπαρχιῶν οἰκογένειαι καὶ ἐν μέρει αἱ τῶν νέων μεγαστάνων. Οἱ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πύλης Ἕλληνες, καθὼδ' προσκαίρως ἀπολαύοντες τῆς εὐνοίας αὐτῆς, ἐπανήρχοντο εἰς τὸ Φανάριον ὡς εἰς τὸ κέντρον αὐτῶν, ὅπως ἐκεῖ περηγορηθῶσιν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀξιωματῶν αὐτῶν.

Τότε ἤρξατο νὰ σχηματίζεται κοινωνία ἐξ ἀνδρῶν πεπειραμένων καὶ ἐκ λογίων, οἵτινες ἐγίνωσκον τὰ μυστικὰ τοῦ κράτους καὶ ἡ ἐλάμβανον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς τῆς πολιτείας, ἢ καθιέρουν εἰς τὴν διανοητικὴν ἐργασίαν τὰς ὥρας τῆς σχολῆς, ἃς παρεῖχεν αὐτοῖς ἡ δυσμένεια τῶν ἀρχόντων. Ἡ κοινωνία αὕτη βαθμηδὸν ἐδυναμοῦτο καὶ αὐταὶ δὲ αἱ καταδρομαὶ τῆς τύχης συνετέλουν πρὸς αὐξήσιν τῆς. Ἀφ' ἑτέρου χάρις εἰς τὸ ἐμπόριον οἱ ὑποτελεῖς ἐπεσώρευον τοσαῦτα πλούτη ὥστε ὁ κατακτητὴς ἠναγκάζετο ἐνίοτε νὰ υποκύβῃ εἰς τὰς θελήσεις τοῦ κατακτηθέντος. Τὸ πατριαρχεῖον καὶ οἱ ἡγεμονικοὶ φαναριωτικοὶ οἴκοι ἀπετέλουν ἄρα κέντρον ἐλξεως εἰς ἢ κατὰ προτίμησιν συνέρρεον οἱ πεζογράφοι καὶ οἱ ποιηταὶ τῆς ἀνιγεννωμένης ἐκείνης Ἑλλάδος.

Τίς δὲν ἀνέγνωσε περιγραφὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τίς δὲν ἀνεπόλησεν, ἐὰν ἐπ' ὀλίγον τὰς διεῖδε, τὰς θείας ἐκείνας καλλονὰς τῆς Μεσογείου, τὴν θαυμάσιαν τοποθεσίαν τῆς Σταμπούλ, τὸν Κεράτειον κόλπον, τοὺς ποιητικοὺς ἐλιγμούς τοῦ Βοσπόρου, τὰ ἄδρὰ ἔμ.α καὶ ἐπιθλητικὰ γόητρα τῶν διπλῶν λόφων, τῶν ἐνούντων τὰ παρχλῖα τῆς Προποντίδος, καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τοὺς ὄντως ἀπαρμιλλοὺς ἐκείνους λόφους, τῶν ὁποίων οἱ πόδες λούονται εἰς τὰ νερά τῆς Εὐρώπης ἅμα καὶ τῆς Ἀσίας!

Ὅποια ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ περιέχοντος ἐκείνου καὶ τοῦ θεάματος ὅπερ ἐντὸς αὐτοῦ ἐκτυλίσσεται σήμερον! Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπίχρωσις, περικαλόπτουσα τὰ πάντα ἐπιχέει ζοφερὰ χρώματα ἐπὶ παντὸς τοῦ εἰς τοὺς ὀρθήκλους προσπίπτοντος. Οἱ Ἀνατολίται περιβεβλημένοι τὴν στενὴν μέλαιναν στολὴν τῶν φράγκων, προσπαθοῦντες ν' ἀντιγράψωσι τοὺς συρμούς καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Ἑσπερίας, ἀποτελοῦσιν ἀντίθεσιν οἶκον αἱ κυπάρισσοι τῶν νεκροταφείων, ὑπὸ τὴν διαυγῇ τῆς Ἀνατολῆς οὐρανόν. Τὰ καθ' ὅλας τὰς διεσθύνσεις δικστυρούμενα ἀτμόπλοια, διαταράττουσι διὰ τῆς κινήσεώς των τὴν ἡσυχίαν τοῦ μεγαλοπρεποῦς Βοσπόρου.

Ἄλλ' ὅς φαντασθῇ τις τὴν ἐκεῖ ἐλληνικὴν κοινωνίαν κατὰ τὸ πρῶτον τέκνον τῆς παρούσης ἐκτονταετηρίδος, ὅς φαντασθῇ τὰς οἰκογενείας ἐκείνας ζώσας ἐν πολυτελείᾳ, ἐν ἣ ἡ καλυσθησῖα τῆς Ἰταλίας καὶ ἡ τέχνη τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος συνεχέονται. Συνηγμένοι ἐν τῷ Κερατίῳ κόλπῳ, οἱ Ἕλληνες κατόικουν ὅτε μὲν εἰς τὰς ἐν τῷ Φαναρίῳ ὥραίᾳς αὐτῶν κατοικίας, ὅτε δὲ πάλιν μετόικουν εἰς τὸν Βόσπορον εἰς μεγαλοπρε-

πεῖς ἐξοχικάς οἰκίας, αἵτινες δημευθεῖσαι μετὰ τὴν ἐπανάστασιν περιήλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν πασάδων, ἢ χρησιμεύουσι νῦν ὡς ἐνδιαστήματα τῶν Εὐρωπαϊῶν πρεσβευτῶν. Τὸ στενὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ τότε σιωπηλὸν ὡς τὸ τῆς Ἑνετίας, δὲν ἐτέμνετο εἰμὴ ὑπὸ καϊκιῶν.

Οἱ Ἕλληνας περιέφερον τὴν τῆς δουλείας μελαγχολίαν, τῆς ὁποίας τὴν λήθην δὲν κατάρθονε νὰ ἐπιφέρῃ, οὔτε ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῶν ὠραίων αὐτῶν διατριβῶν, ἐν αἷς ἠδύνατο νὰ τοῦς καταλάβῃ ἡ τυραννία, οὔτε ἡ πολυτέλεια τῆς περιβολῆς, ἥς τὸ σχῆμα ἔφερε τὸ στίγμα τῆς δουλείας, οὔτε τὰ μεγάλα αὐτῶν πλούτη, ἀφοῦ ὁ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων ἠναγκάζετο νὰ κύπτῃ τὸν αὐχέναν πρὸ τοῦ ἐσχάτου τῶν Τούρκων, καθ' ὅσον οὔτε τὰ ἀξιώματα, οὔτε ἡ ὑψηλὴ ἐνὸς Φανκρίου θέσις ἤρουν ὅπως προφυλάξωσιν αὐτὸν ἢ τοῦς οἰκίους του, ἀπὸ τῆς βιαιοπραγίας ἐνὸς γενιτσάρου.

Ἐν τούτῳ οἱ Ἕλληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνέκτων ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον πεποίθησιν εἰς τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν· μακρόθεν ἢ ἐγγύθεν, ὑπάλληλοι ἢ ἑμποροὶ, ἔκριναν τοῦς δεσπότας των. Παρκαλουθοῦντες τὰ συμβῆντα τῆς συγχρόνου ἱστορίας, ἔβλεπον τὴν ἐπέκτασιν τῆς Ρωσίας, τὴν κατὰπτωσιν τῆς Ἑνετίας, τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος τὴν τρικυμιώδη τροχίαν.

Ὅπως ἐννοηθῇ καλῶς πῶς βαθμηδὸν ἡλλαιώθη ὁ ἐνδόμυχος βίος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήνων, εἶδει νὰ εἰκονίσῃ τις τὸν ἐν γένει τρόπον τοῦ ζῆν αὐτῶν ἐν Φανκρίῳ. Ἐκεῖ εἰς τὰ ἀνχωρητήρια αὐτῶν, ἐν τῷ μέσῳ συνδιαλέξεων, ἀναγνώσεων, διηλογισμῶν, πάντων ἀναγομένων εἰς τὴν περὶ τῆς Ἑλλάδος σταθερὰν μέριμναν, ἀνέτειλε νέκ φιλολογία.

Δὲν ἦτο αὕτη, ὡς ἡ δημώδης ποίησις τῆς Ἑλλάδος, προτὶν αὐτοφυῆς τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους καὶ πνεύματος· ἐν αὐτῇ ἀνευρίσκει τις τὰ ἔχνη τῆς ξενικῆς ἐπιδράσεως, ὅπερ καὶ φυσικώτατον, ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες ἐξεπαίδευοντο ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ. Πᾶς λόγιος ἐπιστρέφων ἐξ Ἰταλίας, Γαλλίας ἢ Γερμανίας ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ μέρος τι τοῦ πνεύματος τῆς χώρας ἐν ᾗ ἐμορφώθησαν αἱ κλίσεις καὶ κρίσεις αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐκτῆσκατο τὰς γνώσεις του ἐνίοτε δὲ καὶ τὸν ἴδιον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι.

Ἀνεφέρομεν ἤδη τὴν ἐπιρροὴν ἣν ἐξήσκητεν ἡ Ἰταλία ἐπὶ τῆς Κρήτης καὶ τῶν Ἰονίων νήσων, διαρκούσης τῆς Ἑνετικῆς κυριαρχίας. Βραδύτερον, ὅτε ἐξερράγη ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ἀντήχησεν ἐξ αὐτῆς ἅπασα ἡ Εὐρώπη, ὅτε ὁ Βοναπάρτης ἐπεφάνη ἐν Αἰγύπτῳ καὶ συνετάραξε τὴν Ἀνατολήν, ὅτε διὰ τῆς κατοχῆς τῶν Ἰονίων νήτων, οἱ Γάλλοι ἔστησαν τὴν τρίχρουν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους, αἱ ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων ἐστράφησαν πρὸς τοῦς Γάλλους.

Τότε ἰδίως ἀνέγνωσαν τὰ γαλλικὰ συγγράμματα καὶ μετέφρασαν αὐτά. Ἐν τῇ φιλολογικῇ ἐξεγέρσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ γάλλοι συγ-

γραφείς τοῦ 13' καὶ 14' αἰῶνος ἐχρησίμευσαν ὡς ὑπογραμμὸς εἰς τοὺς ἑλλήνας ποιητάς. Μόνον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος ἐμπνέονται. Καὶ αὐταὶ δ' ἔτι αἱ τῆς ἀρχαιότητος παρὰδύσεις ἐπανερχόνται εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν ἐστίν διὰ τῆς Ἑσπερίας. Ἡ Φαῖδρα τοῦ Ρακίνα ἐπανάγει τοὺς ἑλλήνας ποιητάς εἰς τὸν Ἰππόλυτον τοῦ Εὐριπίδου.

Ὁ Ἰάκωβος Ραγκνέης, ὁ πατήρ τοῦ πρώην πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις μετέφρασε τότε ἀριστὰ ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὴν *Φαῖδραν*, τὸν *Κίνραν* καὶ τὴν *Ζήαν*. Συγχρόνως μετεφράζετο ἡ *Μαρότη* καὶ ὁ Βροῦτος τοῦ Βολταίρου, ὁ *Μισάνθρωπος* καὶ ὁ *φιδάργγρος* τοῦ Μολιέρου. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐξελληνίσθησαν τὰ δράματα τοῦ Κοτσεβοῦ καὶ τὰ μελοδράματα τοῦ Μεταστκίου.

Ἄν καὶ οἱ Ἕλληνες ἠρύοντο ἐκ τῆς ξένης φιλολογίας τὸ δραματολογίον αὐτῶν, οὐχ ἤττον ὁμῶς παρεῖχον καὶ πρωτότυπα ἔργα. Ὁ Χρηστόπουλος ἔγραψε δράμα ἐπὶ τῆς ὀργῆς τοῦ Ἀχιλλέως. Ὁ Ρίζος Νερουλὸς ἐποίησε δύο τραγωδίας ἐπὶ κλασικῶν θεμάτων, τὴν *Ἀσπασίαν* καὶ τὴν *Πυρρὴν*, καὶ κωμῶδιον ἐν ᾧ ἐχλεύαζε μετὰ πολλῆς εὐφυΐας τὰς ὑπερβολὰς τῶν ὑπὲρ τὸ θεὸν ζηλωτῶν τῶν τοῦ Κοραΐ θεωριῶν περὶ διορθώσεως τῆς γλώσσης.

Ἡ κωμῶδις τοῦ Ρίζου Νερουλοῦ εἶναι λίαν εὐφυής, αἱ δὲ τραγωδίαὶ τοῦ περιέχουσι χωρὶς ἀληθοῦς ποιητικῆς ἀξίας, ἀλλ' ὁμῶς λείπει καὶ ἐκ τῶν μὲν καὶ ἐκ τῶν δὲ ἡ δραματικὴ σύνθεσις καὶ τὸ σκηνικὸν ἐνδιαφέρον.

Ἀλλὰ τότε ἤτότε τόσον νέον τὸ νὰ ὀμιλῶσιν οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἥρωες τῆς ἀρχαιότητος ἐν ἐνκρημονίαις στίχοις διὰ τῆς γλώττης τῶν ἀπογόνων αὐτῶν, οἱ καταπιεζόμενοι ἠγάλλοντο τοσοῦτον ἐπὶ τῇ συνκισθήσει ὅτι εἰλκον τὴν καταγωγὴν ἐκ γενεᾶς εὐγενοῦς, τῆς ὁποίας τὰ αἰτήματα προεκάλουν τὸν θυμικτὸν πάντων, καὶ οἱ ἠττημένοι οὗτοι εὕρισκον ἐν τοῖς τοῦ παρελθόντος θριάμβοις τοιαύτην ἀφορμὴν ἐνθουσιασμοῦ καὶ πίστεως εἰς τὸ μέλλον, ὥστε δὲν ἦσαν πολὺ ἀπαιτητικοὶ ὡς πρὸς τὰς περιπετείας καὶ τὴν διεκκωγὴν τοῦ δράματος.

Τὰ δράματα ταῦτα, παριστάνοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ἐν ταῖς ἡγεμονικαῖς τοῦ Φανερίου οἴκαις· ἐδιδάσκοντο ὡσούτως ἐν Βουκουρεστίῳ, ἐνθα ὑπῆρχε δημόσιον ἑλληνικὸν θέατρον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐλλήνων ἡγεμόνων. Βραδύτερον παριστάνοντο καὶ ἐν Ὁδησσῷ, ἥτις, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος ἦτο πόλις σχεδὸν ἑλληνική.

Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ δραματολογίου τούτου δὲν περιεσώθησαν. Τινὰ, πλὴν τῶν ἤδη μνημονευθέντων, ἐδημοσιεύθησαν, ἀλλὰ δὲ σώζονται ἴσως μόνον ἐν χειρογράφῳ. Ἀλλ' εὐκόλον εἶναι ν' ἀνευρεθῶσι τὰ ἔχνη τῶν ἔργων τούτων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἐφημερίταις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἢ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἐπιζώντων.

Εὐχῆς ἄξιον ἤθελεν εἶσθαι ἐάν νέος τις ἑλλήν φιλόλογος ἐπεχείρῃ τὴν

περιγραφὴν τοῦ φιλολογικοῦ τούτου παρελθόντος. Πρὸς τοῦτο ἔδει πρῶτον νὰ συνδεθῇ ἡ ἱστορία τοῦ κρητικοῦ θεάτρου μὲ τὴν τοῦ ἀρχαίου. Ἡ δὲ ἀνέυρεσις διὰ μέσου τοῦ μεσχιῶνος, τῆς διαδοχῆς τῶν ἀρχαίων παραδόσεων θὰ ἦτο σπουδὴ ἀξία τῆς περιεργείας παντὸς λογίου.

Ἄλλως δέ, τὰ ωραιότερα ἔργα, τὰ ὅποια ἡ σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρήγαγε δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸ δραματικὸν ἢ ἡρωικὸν εἶδος, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ ἀφελές καὶ σατυρικὸν ἢ τὸ ἐπίχαρι, ὡς φέρ' εἶπεῖν ἡ Ἀρπαγὴ τῆς Κούρκας, καὶ πρὸ πάντων τὰ λυρικὰ ποιήματα τοῦ Ἀθηνασίου Χρηστοπούλου.¹

Ὁ Ρίζος Νερουλὸς ἐγένετο γνωστὸς ἐν Γαλλίᾳ ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐν Γενεύῃ παραδόσεων τοῦ περὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας, αἵτινες ἐκ τῆς Γαλλικῆς μετεφράσθησαν εἰς διαφόρους γλώσσας, πρὸς δὲ καὶ τῆς ἱστορίας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, δημοσιευθείσης Γαλλιστὶ τῷ 1828. Ὁ Ρίζος Νερουλὸς κατεῖχεν ἐν Βλαχίᾳ ἑξοχὸν θέσιν, ἣν ἠνγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅμα ἐξερράγη ἢ ἐπανάσσεις. Προσφυγὼν εἰς Γενεύην παρέμεινεν ἐκεῖ βραχὺν χρόνον, καθότι πᾶρυττα ἐκλήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος ἔνθα διωρίσθη εἰς ὑψηλὰ ὑπουργήματα. Ἀπεβίωσεν δὲ τῷ 1849, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἐν ᾗ ἐγεννήθη ὑπόδουλος. Πλὴν τῶν δραματικῶν αὐτοῦ ἔργων, ὁ Ρίζος Νερουλὸς ἔγραψε καὶ λυρικὰ ποιήματα, τῶν ὁποίων τινὰ ἐδημοσιεύθησαν κατὰ πρῶτον ἐν Παριείοις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ μαρκησίου Queux de St—Hilaire. Ἀλλὰ, τὸ μᾶλλον πρωτότυπον τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι ἡ Ἀρπαγὴ τῆς Κούρκας, ἐν ᾗ δι' ὅφους ἡρωϊκο-κωμικοῦ, πλήρους χάριτος καὶ ἁλατος, χλευάζει τὰ ἥθη τῶν Φαναριωτῶν, περιγράφει τὰς ραδιουργίας, καὶ τὰ πάθη, ἅτινα ἐξηγέρθησαν ἕνεκα τῆς περιουμου ταύτης κούρκας, τὴν ὁποίαν δ' ἥρως τοῦ ποιήματος ἐποφθαλμιᾷ καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ βάλῃ εἰς τὸν ὀρνιθῶνά του, ὅπως τὴν παχύνῃ διὰ τὴν τράπεζάν του.

- « ὦ Μούσαις ὅποῦ ἔχετε ἄλλοπρόσθλους τρόπους,
 » Καὶ παρσιτεῖτε γρήγορα τοὺς παλαιούς σας τόπους
 » Καὶ ἀπὸ σας ἔεχάσθησαν καὶ Πίνδοι καὶ Ἑλικῶνες.
 » Καὶ τὴν Γραικίαν ἄμουςον πολλοὶ ἶδαν αἰῶνες,
 » ὦ Μούσαις! Γραικὸς φίλος σας δὲν ἔμεινε κανένας.
 » Καὶ πότε πλέον παίζετε σ' ταῖς ἀμμουδιαῖς τῆς Σένας,
 » Πότε στὰ χεῖλη ψάλλετε τῆς σκυθρωπῆς Ταμίζας.
 » Ἐμπνεύστε καὶ ἐνὶ λάτρην σας, βλαστὸν Γραικικῆς ρίζας,
 » Κηρύξατε ἵστον τωρινὸν πολύκθλον αἰῶνα,
 » Μία Κούρκα, πῶς ἐκλέφθηκεν ἀπὸ τὸν ὀρνιθῶνα!

¹ Σ.Σ.—Ἐν ταῖς προλαβοῦσαις σημειώσεσιν, ἠκολούθησεν παρὰ πόδας τὸ περὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας δοκίμιον τοῦ κ. Βικέλα.

» Μὴ Κούρκα μεγαλώτατη, πούλὶ ἀπ' τὴν Ἰνδίαν.
 » Μὲ πάχος δεκαδάκτυλον, μὲ κρέας ἀμβροσίαν.
 » Εἰπέτ' ἐταῖς, ποῦ εἶπατε τὰ πάθη τῆς Ἑλένης
 » Τὰ πάθη καὶ τῆς Κούρκας, μαι τῆς καλαναθρεμμένης.
 » ὦ μεγαλόφωναίς θεαῖς, ἀδέρφια γαπήμένα.
 » Ὅμηρους ἐδιδάξατε, διδάξατε κ' ἐμένα.»

Ὅποση πικρία διαφαίνεται ἐν τῇ ἐπικλήσει ταύτῃ. Εἰς πᾶν ὅ,τι ἔγραψαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἕλληνες, ὑπολαμβάνει ὡς εἰπομεν ἤδη ἡ τοιαύτη πνοὴ τοῦ πατριωτισμοῦ. Ἡ ἀρπυγὴ τῆς Κούρκας διαδραματίζεται εἰς τὰ Θεραπειά.

» Κεῖ μετὰξὺ 'στ' ἀσύγκριτα χωρὶς τοῦ Καταστένου,
 » Τὰ Θεραπειά ἔχουν βαθμὸν τὸν πρῶτον τοῦ ἐπαίνου
 » Καθὼς ὅλαις αἰ εὐμόρφαίς μὲ τὰ χρυσὰ μιλύρια τους
 » Στολίζουν τ' ἀλαδᾶστρινά καὶ ὠραῖα μέτωπά τους,
 » Ὅμοίως καὶ τῶν Θεραπειῶν τὸν κόρπον τριγυρίζουν
 » Ἀπειροὶ κῆποι κρεμαστοί, καὶ τὸν καταστολίζουν

Αὐτόθι κατοικοῖ ὁ Λουκάς, εὐγενὴς καὶ πλούσιος ἄρχων τοῦ Φαναρίου.

Ἐκείνου τὰ περγαμηνὰ χαρτὰ τῆς εὐγενείας
 Ὑπάρχουν στὴν ἐνθύμησιν τῆς σκλάβας τοῦ Χωσσίας.
 Ἡ ἐξοὶ αὐτῇ τοῦ πάππου τοῦ τῶν πρακτικῶν τοὺς τόμους
 Πῶς ἔλαμψεν ὁ προπάπος τοῦ στοῦ Φαναρίου τοὺς δρόμους.
 Ὡς πρὸς τὸν Λουκὴν ιδίως,
 Αὐτὸς ἀφοῦ συνάθροιστε τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου.
 Σ' τῶν Φαναριώτων τὸ Περοῦ, 'ς τὸν Δούναβιν ὀπίσου.

Ἐπέστρεψε εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἐγκατέστη κατὰ προτίμησιν εἰς Θεραπειά, ἔνθα διῆγε Λουκούμιον βίον. Ὁ ἥρως βλέπει ἀπὸ τοῦ παραθύρου τὴν Κούρκαν, ἣτις ἐξάπτει τὴν ἐπιθυμίαν του καὶ τὴν ὁποῖαν ἀντίζηλος εὐτυχέστερος κατορθώνει πρὸς στιγμὴν νὰ ἰδιοποιηθῇ ὡς ἐκ τούτου ὀργὴ μεγάλη τοῦ Λουκά καὶ πάλιν σφιδρὰ ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέρχεται τέλος νικητῆς, πρὸς ἄκραν τυγχίνησιν ὁλοκλήρου τοῦ χωρίου.

Καθὼς 'ς τὴν Μακραθωνικὴν νικῶσα πεδιάδα.
 Πικάνιζεν ἐλεύθερη, κροτοῦσεν ἡ Ἑλλάδα
 Καθὼς θριάμβων σάλπιγγες 'ς τὴν Ρώμην ἀντηχοῦσαν,
 Ὅποτεν οἱ Σκιπίωνες τὴν Ἀφρικὴν νικοῦσαν,
 Ὅμοίως καὶ τῶν Θεραπειῶν ἡ μὲν πλευρὰ κ' ἡ ἄλλη,

Κ' ὁ κόρπος μέσ' ὀλόκληρος, κί' αὐτὸ τὸ περιγιάλι,
 Εὐθὺς ἀναστατώθηκαν καὶ ὅλ' ἀντιβοοῦσαν
 Δύο λέξεις, Κούρκᾳ καὶ Λουκᾷ, παντοῦ ἠχολογοῦσαν
 Κ' ἡ φήμῃ ἡ ἀποθκτικὴ στρυᾶ χαμογελῶσα,
 Κί' ὥσ᾽ ἂν σχεδὸν μηχανικὴ ἐδῶ κ' ἐκεῖ πετῶσα
 Σὺν στέντορκε χαλκόςτηθις ἐμεγαλοφωνοῦσε
 Καὶ τοῦ Λουκᾶ τὸν θρίκμβον παντοῦ διακλαροῦσε·
 Τὴν κάθη μιὰ δὲ λέξιν τῆς εὐθὺς ἀκόγωντάς την,
 Χίλις ἠχῶ τὴν ἄρπαζαν, τριπλασιάζωντάς την,
 Καὶ οἱ καλοὶ Θεραπειανοὶ οἱ μὲν ζευγάρωμένοι
 Ἐμπρὸς ἔς τὰ περιγιάλια τοὺς συντρόφευαν σκυμμένοι
 Οἱ δὲ πηγαινέρονταν ἀπ' τοῦ Λουκᾶ τὸ σπῆτι,
 Καὶ ἵδρον ὅλη ἔσταζεν ἡ πονηρή τοὺς μήτη.

Ὁ Λουκᾷς ἐλάμβανε ἀναψυχὴν βεβουθισμένος εἰς μαλακὰ προσκεφάλαια
 καὶ ἀπολαύων γεύματος οἴου ἐδικαιοῦτο ματὰ τοὺς ἐκτάκτους τῆς ἡμέ-
 ρας κόπους. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀποτείνει τοὺς ἐξῆς λόγους εἰς τὸν ταπεινὸν
 ὁμίλον τῶν περὶ αὐτὸν κεχηνότων ἀκροατῶν.

« Ποτὲ τόσον δὲν ἔτυχε τὸ αἷμά μου ν' ἀνέψῃ,
 » Μήτ' ὅταν ἔς τὴν περιγραφὴν ὁ Φώτης μ' εἶχε γράψει
 » Τὸ σοβαρὸ «ἀνευτυχῶς» ἀντὶς τοῦ σεῦδαυμόνως»,
 » Μήτ' ὅταν ἐμνημόνευσεν ὁ πρόφην Ἐλασσῶνος,
 » Ἐμένα τὸν Ποστίλνικο κατόπ' ἀπ' τὸν Γιωργάκη
 » Ἐμένα τέτοιον ἄρχοντα κατόπ' ἀπ' τᾶρχοντάκι.
 » Καὶ πάλιν ὅταν πρόπερσι ἔς τὰ Ψωμαθελά ἔς τὸν δρόμον
 » Μὲ χτύπησ' ἓνας ἄγριος Ὀθωμανὸς ἔς τὸν δρόμον
 » Κί' ὥσ᾽ ἂν νᾶ τὴν χαιρέτησα γιὰ νᾶ εὐχαριστήσω
 » Σταῖς λάσπαις τὸ καλπάκι μου ἑνᾶχθηκ' ἀπὸ πίσω.
 » Καὶ μόνον ποῦ δὲν ἔχασα τὴν σοβαρότητά μου.
 » Πλὴν ἓνας ράφτης τόλμησε καὶ γέλασε ἔμπροστά μου.
 » Τότε μ' αὐτὸν ἐθύμωσα τὸν ράφτη τὸν αὐθάδη.
 » Ὡστ' ἐνθυμούμουν τὴν γρωθιὰν καὶ ἐκείνον ὡς τὸ βράδυ

Εἶναι λεπτοτάτη καὶ πῶς σκληρὰ ἡ σάτυρα αὕτη τοῦ Φαναριώτου,
 ὅστις ὑπὸ τοῦ Τούρκου γρονθοκοπηθεὶς, πρὸς αὐτὸν μὲν στρέφεται ὅπως
 τοῦ ζητήσῃ συγγώμην, ἐκχέει δὲ τὴν ὀργὴν του κατὰ τοῦ ράπτου, ὅστις
 ἐγέλασε. Ἀξίον σημειώσεως εἶναι τὸ ἡμιερωϊκὸν ὕφος τῆς σάτυρας τρύ-
 φης ἧτις ὑπομιμνήσκει τὴν εἰς τὸν Ὀμηρον ἀποδιδωμένην βατραχομυο-
 μαχίαν καὶ ἐν ἧ διαφκίνεται ἡ δηκτικὴ λεπτότης καὶ τὸ παρατηρητικὸν
 πνεῦμα τοῦ Λουκιανοῦ.

B'

Ὁ Ἀθηνάιος Χρηστόπουλος ἔγραψεν ὡς ἀνεφέρωμεν ἤδη μίαν τραγωδίαν, προσέτι δὲ ἐξέδωκε γραμμικὴν τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς, ἐν ᾗ προσπαθεῖ ν' ἀνεύρῃ τοὺς τύπους τῆς ἀρχαίας αἰολοδορικῆς διαλέκτου. Ἀλλ' ἡ μὲν τραγωδία του δὲν ἀνγκινώσκειται πλέον, αἱ δὲ γλωσσικαὶ αὐτοῦ θεωρίαι ἐλητημονήθησαν. Τοῦνχεντίον τὰ λυρικά αὐτοῦ διαμένουσιν ἀγαπητὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ κατέστησαν τ' ὄνομα του δημοφιλέστατον καθ' ἑκαστὴν τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι νέος Ἀνακρέων οὐδεὶς ἄλλος ἔγραψε τὴν νεοελληνικὴν μετὰ πλείονος χάριτος. Οἱ στίχοι αὐτοῦ ρέουσιν ἐναρμόνιοι. Δὲν διαβλέπει τις εἰς αὐτοὺς οὐδ' αὖτε οὐτε προσπύθει οὐτε ἐπιτήδευσιν, νομίζει δὲ τις ὅτι ἐγράφοντο ἀφ' ἑαυτῶν. Εἶναι ὡς ἄτμα ἀδιάλειπτον καὶ αὐτόμαχτον, ὅτε μὲν γοργὸν ὡς αἱ παρθέναι τὰς ὁποίας ὁ ποιητὴς περιγράφει σπευδούσας εἰς τὸν τρυγητόν, τὴν κεφαλὴν κισπῶ ἐστειμμένην, ὅτε δὲ βραδύς καὶ διακεκομμένος ὡς ὁ μικρὸς ἐκείνος προδότης Ἑρως, ὅστις προπριεῖται τὸν κεκμηκότα ὅπως τὸν φέρωσι ἐπ' ὤμων.

Ἴδου τὸ πρῶτον τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ποιημάτων :

Καθαρώτατες παρθένες,
Μὲ κισσὸν στεφανωμένες,
Ἐλαφρ' ἀνασκουμπωθῆτε,
Καὶ στὸν τρίγο συναχθῆτε.
Πάρτε ὅλαις τὰ μαχίρια
Εἰς τὰ δεξιὰ τὰ χέρια·
Κ' εἰς αὐτὰ τ' ἀριστερά σας
Τὰ καλὰ τὰ πλεχτά σας.

Κ' ἔτ' εἰ πλέον τραγουδῶντας,
Κ' εἰς τὰμπέλι μας κινῶντας,
Ἄς φιλοῦμεσθε 'ς τὰ χεῖλια
Κί' ἔς τρυγοῦμεν τὰ σταφύλια,
Τὰ σταφύλια τὰ δροσάτα,
Τὰ σταφύλια τὰ μελάτα,
Τ' ἀπαλὰ θησαυροφόρα
Τοῦ καλοῦ μας Βάκχου δῶρα.

Ἴδου καὶ τὸ δεύτερον :

1
Ὁ τυφλὸς ὁ ἔρωτας,
Μέσ' τοὺς δρόμους γέλωτας,
Καὶ παιγνίδι γένουνταν,
Ὅπου κι' ἂν ἐφαίνονταν.

2
Τοίχου τοίχου σέρνουνταν,
Σκόνταφτε καὶ γδέρνουνταν·
Ἐπερτε σηκόνουνταν
Καὶ 'ς ταῖς λάσπαις χώνουνταν.

3
Γέροντες τὸν ὕβριζαν,
Τὰ παιδιὰ τὸν σφύριζαν.
Τὸ κατόπι τ' ἔτρεχαν,
Κί' ὅλοι τὸν κατέτρεχαν.

4
Βλέποντας, τὸν πόνεσα
Κ' ἔτρεξα ὅσον μπάρεσα
Ἦρα καὶ τὸν ἔσερνα,
Κ' ἦσυχ' αὖ τὸν ἔφερνα.

5

Ἔσπερα σταμάτησε
Κ' ἔλαφρά με πάτησε
Καὶ στή γῇ τεντώθηκε,
Σάν νά ἐνεκρώθηκε.

6

Φίλε, λέγει, πιάστηκα·
Καὶ κατακουράσθηκα.
Πάρε με 'ς τὸν ὄμο σου,
Κι' ἄρχισε τὸν δρόμον σου.

7

Σκύφτω καὶ τεντόνομαι,
Τὸν καταφορτόνομαι,

Ἰδοὺ καὶ ἕτερον :

1

Εἰς βουνὸν ἐγὼ κ' ὁ Ἔρως
Κ' ἡ ἀγάπη μου μαζ' ἡ
Κ' ὁ Θεὸς Καιρὸς ὁ γέρας·
Ἀναβρίναμε μαζύ.

2

Ἡ ἀγάπη μ' ἀποστοῦσε
Εἰς τὸν δρόμον τὸν σκληρὸν
Καὶ ὁ Ἔρωτας περνοῦσε
Βιαστικὰ μὲ τὸν καιρὸν.

3

Στάσου, λέγω, Ἔρωτά μου,
Καὶ μὴ τρέχεις ἐμπροστί,
Ἡ καλὴ συντρόφισσά μου,
Ἡ ἀγάπη δὲν βραστή.

1

Πα! ἡ τρίχες μ' ἔν ἀσπρίζουν,
Μήπως τάχατ' ἐπικρίζουν;
Τ' ἔχει ἡ ἄσπρη τοὺς βαφῆ;
Μήγαρ τ' ἄσπρο θανατόνει;
Ἡ φιλῶντας ἀγκυλώνει
Τὰ χεῖλάκια στήν βαφῆ;

8

Καὶ στὸ δρόμο πλάνομαι
Καὶ στὸ σπῆτι φθάνομαι

9

Φίλε, λέγ', δρίσχετε
Τὴν καβδὴλ' ἀφήσατε
Γιὰ νὰ ξαποστάσωμε
Καὶ νὰ ἡσυχάσωμε.

Φίλε, μ' ἀποκρίνεται,
Τοῦτο μόν' δὲν γίνεται
Ἔρως ποῦ φορτόνεται,
Πλεῖλ δὲν ξεφορτόνεται.

4

Τότε βλέπουν καὶ τανύζουν
Καὶ οἱ δὴ τὰς τὰ φτερά·
Καὶ ἀπλόνουν καὶ ἀρχίζουν,
Καὶ πετοῦν, πετοῦν γερά.

5

Φίλοι, λέγω, ποῦ πετᾶτε;
Τόση βία διατί;
Ἡ ἀγάπη μου κυττάτε,
Ὡραν ὦρ' ἀδυνατεῖ.

6

Τότ' ὁ Ἔρωτας γυρίζει
Καὶ μὲ λέγει, τὸ παρόν:
Πῶς ἀρχῆθεν συνειθίζει
Νὰ πετᾷ μὲ τὸν καιρὸν.

Τὸ ἐπόμενον ἀσμάτιον εἶναι ἀνταπάντησις πρὸς ἕτερον ἄσμα, ἐν ᾧ λέγεται εἰς τὸν ποιητὴν ὅτι αἱ τρίχες τοῦ λευκαίνονται, καὶ ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ἀνάγκη νὰ συνετισθῇ: . . .

2

Τὸ τριαντάφυλλό μας
Τὸ λουλούδι τῶν Ἑρώτων
Εἶναι ἄσπρο καθαρὸ
Καὶ τὸ κόκκινο ἡ φύσις
Τὸ συγκέρασεν ἐπίσης
Μ' ἓνα χρῶμα ἀσπρουδερό.

Ἡ μωτιὰ τῆς Ἀφροδίτης
 Εἰς τὸ πράσινο κλαδί της
 Μέσ' τὰ φύλλα τὰ χλωρά,
 Ὅλα κέ-τα-πρα σὰν χλόνη
 Τὰ λουλούδια της φυτρώνει,
 Τ' ἀνθηρὰ καὶ τρυφερὰ.

Καὶ ὁ Δίας ὁ μεγάλος
 Γιὰ τῆς Ἀήδας τοῦ τὸ κάλλος
 Κύκνος γίνκε μὲν φερά

Τοῦτο ἀληθῶς ἐκρυσσόζεται εἰς τὸν Ἀθηνάσιον Χρηστοπούλου ὅστις οὐδέποτε ἐγήρκαε. Ἀναγινώσκων τις αὐτὸν τὸν εὕρισκε ἀείποτε νέον ὡς τὸν Ἀνακρέοντα. Ὁ Χρηστοπούλος ἀπεβίωσεν ἐν Βουκουρεστίῳ τὸ 1847 ἐν ἡλικίᾳ ἐβδομήκοντα ἑπτὰ ἐτῶν.

Τὰς Ἀθήνας ἐπεσκέψατο τῷ 1836, ἀπότε ἡ πόλις αὕτη προσεπάθει νὰ ἀναστηθῇ ἐκ τῆς καταστροφῆς καὶ νὰ μετατρέψῃ τὰ εἰσέπια εἰς πρωτεύουσιν διὰ τὸν πρῶτον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, τὸν νεαρὸν Ὀθῶνα.

Οἱ συμπατριῶται τοῦ Χρηστοπούλου, Ἀλέξανδρος Σοῦτσος καὶ Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς, ἐξόμνησεν τὴν ἔλευσίν του διὰ ποιημάτων, ἅτινα δύνανται νὰ καταταχθῶσι μετὰ τῶν ἀρίστων ἔργων τῶν διαπρεπῶν τούτων ποιητῶν. Ἀναγινώσκων τις σήμερον ἔτι τὰ ποιήματα ἐκεῖνα, αἰσθάνεται ὅτι ἐνυπάρχει εἰς αὐτὰ ἡ ἔμπνευσις τοῦ ψάλτου τοῦ ἔρωτος, ὅτι ἡ φιλοσοφία του τὰ περιβάλλει καὶ ἡ χάρις του τὰ περιουσιάζει.

Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῆς λυρικῆς ποιήσεως τοῦ Χρηστοπούλου εἶναι ἡ εὐθυμία. Οὕτως ἐπέδρασεν ἐπὶ τὸν χαρακτηρὰ τῆς Φαναριωτικῆς κοινωνίας ἡ ὑλικὴ εὐημερία καὶ ἡ συναισθησις τῆς ἰδίας ἀξίας. Οἱ Φαναριῶται προσεπάθησαν νὰ λησμενήσωσι τὴν ταπείνωσιν τοῦ παρελθόντος, τὰς μερίμνας τοῦ ἐνεστώτος καὶ τὰς ἀνησυχίας τοῦ μέλλοντος, βυυκαλιζόμενοι μὲ τὸν ρυθμὸν τερπνῆς ποιήσεως. Καθὼς ἡ δραστηριότης αὐτῶν οὐδέποτε ἀπεχαυνώθη ὡς ἐκ τοῦ κλίματος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπερ ἐκνευρίζει τοὺς Τούρκους καὶ κυριεύει τοὺς ξένους περιηγητάς, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα των ἀνεῦρεν ἐπὶ τέλος τὴν Ἀθηναϊκὴν εὐθυμίαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν τῆς δουλείας θλίψεων.

Τοῦτο ἐξηγεῖ τὸν λόγον, δι' οὗ πάντα τὰ ἔργα τῆς σχολῆς ταύτης, τὰ πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως γραφέντα, ἔχουσιν τὸ ἐλλιπές ἐλλείπει ἐξ αὐτῶν τόνος καὶ δόναμις. Ἡ τραχεῖα πνοὴ τῆς ἐλευθερίας δὲν ζωογονεῖ τὰς παιδικὰς τυχύτας τῆς διανοίας. Ἐν τοῖς ἔργοις τούτοις ἐπικρατεῖ τὸ ἐπιτετηθευμένον καὶ τὸ κομψόν. Φαίνονται πως προϊόντα ἄγμοσφαιρας ἀριστοκρατικῆς. Ἐν ταῖς μικραῖς ἐκείναις ἀόλαῖς τῶν ἐν ἰσχύϊ ἢ πεπτωκότων ἡγεμόνων τοῦ Φαναρίου, οὐδὲν τῶν ἀπὸ τοῦ λαοῦ ἀπορρέοντων

Γιὰ νὰ δεῖξῃ εἰς κάθε μέρος
 Ἀπὸς τείχεα θέλ' ὁ Ἔρως
 Σὰν τοῦ κύκνου τὰ φτερά.

Τὸ λοιπὸν καὶ ἐγ' ὅσο θέλω
 Ἀς ἀπρίζω, δὲν μὲ μέλει.
 Παντελῶς δὲν μὲ λυπᾷ
 Ὅτι ὅσο πάντ' ἀπρίζω,
 Τόσῳ πλέον νοστιμίζω,
 Τέσ' ὁ Ἔρως μ' ἀγαπᾷ.

αἰσθημάτων ἐνυπάρχει. Αὐτόθι τιμᾶται καὶ χρησιμεύει ὡς ὑπογράμμος ἡ ἀκριβολόγος ποίησις εἴτε σπουδαία· εἴτε ἐλαφρὰ τῶν Γάλλων Ρακίνα καὶ Βολταίρου, ἢ τοῦ Ἰταλοῦ Μεταστασίου. Γίνεται μὲν βεβαίως λόγος περὶ Περικλέους καὶ τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ δὲν γένηται ἐκεῖ ἡ ἐλευθερία ἡ βγαλμένη ἀπ' τὰ ἱερὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν ἐνίοτε ψάλλωσι τοὺς ὕμνους τοῦ Ρήγα, τοὺς ψάλλουσι κρυφίως. Ὁ τύραννος ἐπιβλέπει, ἀκροᾶται, τὸν περιφρονοῦσι μὲν, ἀλλὰ καὶ τὸν φοβοῦνται συνάμα. Κακολογοῦσι περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ χαμηλῇ τῇ φωνῇ· ὥς ἐκ τοῦ φόβου μὴ ἀκουσθῶσιν ἀπώλεσαν τὴν ἔξιν τοῦ νᾶ ὑψώνωσι τὴν φωνήν.

Οὐχ ἦττον, παρέχοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ πρότυπα ταῦτα τῆς καλαιοῦσις εἰς τὸ λαϊκὸν ἢ τὸ σατυρικὸν εἶδος, προσπελάζοντες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον τῇ ἀρχαιότητι, ἔστω καὶ διὰ τῆς μεσολαβήσεως ἄλλων ξένων λαῶν, ἐξυπνέουν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἐξηυγνίζον τὴν ἐλληνικὴν φιλολογίαν. Ἄλλως τε, ὥς ἀπεδείξαμεν ἤδη, ὁ πατριωτισμὸς οὗτος καὶ τοι πεφοβισμένος, εἶναι ὅμως διαρκὲς ἐπὶ κλησίς εἰς τὴν πατρίδα Ἑλλάδα.

Διότι ἐὰν ἔκρυπτον τὸν πατριωτισμὸν αὐτῶν ὑπὸ τερπνὴν φιλολογίαν, ὑπὸ εἰρηρικὰ ἐξωτερικά, ὑπὸ ἐπιφάνειαν εὐμαροῦς βίου, ἦν καὶ ἀπέκνησαν ἐξ ἀνάγκης τὴν συνήθειαν τοῦ διαρκῶς ὑπακούπτεσθαι, οὐχ ἦττον οἱ Ἕλληνες οὗτοι τῆς πρωτεύουσας, ἐν ᾗ ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία ἐστρατολόγει πολυάριθμα μέλη, ὠνειρεύοντο ἀενάως τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος.

Ὅτε ἐξερράγη ἡ ἐπανάστασις οἱ Φαναριῶται ἀπέτισαν τὸν φόρον αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐχυσαν ὑπὲρ αὐτῆς τὸ αἷμά των καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ εἰς τὰ βατανιστήρια.

Τῷ 1821 ὁ Ὑψηλάντης πρῶτος ὤφισε τὴν σημαίαν τῆς ἐπανάστασεως, ἧς συμμετέσχον οἱ τότε ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας. Οἱ νέοι Φαναριῶται, ἔσπευσαν μετὰ ζήλου νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸν ἱερὸν λόχον, ὅστις θυσιασθεὶς ἐν Δραγασανίῳ, ἐξυμνήθη ὑπὸ τοῦ Κάλβου. Διὰ τοῦ ἀτιμωτικοῦ θανάτου τοῦ πατριάρχου, διὰ τῆς ἀποκεφαλίσσεως τῶν Ἑλλήνων προῦχόντων πρὸ τῶν θυρῶν τῶν ἰδίων αὐτῶν οἴκων, διὰ τῆς σφαγῆς τοσούτων ἀθώων ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι ἐπλήρωσαν ἀκριβὰ τὰς πρώτας ἐκρήξεις τῆς ἐθνικῆς ἐπανάστασεως...

Μετὰ τοὺς ἐπελθόντας καταδιωγμούς, οἱ Φαναριῶται δὲν ἠδύναντο οὔτε νὰ σκέπτωνται, οὔτε νὰ γράφωσι ἐν Κωνσταντινουπόλει· διὸ κατέφυγον εἰς Ἑλλάδα.

Ὁ Μαυροκορδάτος, εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων ἀνδρῶν ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἱστορίᾳ, ὁ Νέγρης, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀκόμη ἦλθον ἐκ τοῦ Φαναρίου. Τὰ τέκνα αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἀθήναις. Τὸ Φανάριον ὑπάρχει εἰσέτι, τὸ Πατριαρχεῖον ὑφίσταται, ἀλλ' οἱ Φαναριῶται ἐξέλιπον. Συναχυνεύθη

σαν μετὰ τῆς πατρίδος, τὴν ὁποίαν ἀνέκτησαν διὰ τῶν θριάμβων τῆς ἐπανάστασεως.

Ἐκεῖ ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι, μεταφυτεύθη ἡ ποιητικὴ Σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πρὶν ἢ ὅμως, τὴν παρεκκολούθησamen ἐν Ἀθήναις θὰ ἀφιερῶμεν μίαν ἔτι σελίδα εἰς τὸν τελευταῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόσωπον τῆς Σχολῆς ταύτης.

Γ

Ὁ Ἡλίας Τανταλίδης ἐγεννήθη ἐν Φαναρίῳ τῷ 1818. Τυρλωθεὶς εἰς τὸ εἰκαστὸν ἔβδωμον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὑπέστη τὴν δοκιμασίαν ταύτην μετὰ γενναιότητος καὶ κατερίχας συγκινητικῆς. Δὲν διέκοψε τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ μελέτας καὶ καθεῖξεν ἐπαξίως τὴν ἑδραν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ Θεολογικὴν Σχολήν, μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ τῷ 1876. Ἡ πολυμαθεία του, τὸ γόητρον τῆς συνανατροφῆς του, ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ φύσις, παρέσχον αὐτῷ φίλους σταθερούς· τὰ δὲ ποιήματά του κατέστησαν τ' ὄνομά του δημοτικώτατον. Ὁ ποιητικὸς ὁρίζων τοῦ Τανταλίδου δὲν εἶναι εὐρύτερος ἢ ὁ τῶν προγενεστέρων αὐτοῦ ποιητῶν· ὡς ὁ Χρηστόπουλος, ψάλλει καὶ αὐτὸς τὸν ἔρωτα καὶ τὸν Βάκχον, ὡς ὁ Ρίζος Νερουλὸς περιγράφει μὲ λεπτὴν εἰρωνίαν τὰ ἥθη τῶν σύμπαντριωτῶν του· ἀλλὰ δὲν εἶναι μιμητὴς κοινός. Μιμούμενος διατηρεῖ τὴν πρωτοτυπίαν του. Οἱ σῆχοί του εἰς αἶδη τὰ ὁποῖα δὲν ἐδημιούργησεν αὐτός, κέκτῃνται ἰδιόρρυθμον χάριν. Ἡ ἀτυμωρασία τῆς Κωνσταντινουπόλεως περιβάλλει εἰσέτι τὸν κόρμικτον ποιητὴν· δὲν βλέπει τὰς καλλονὰς τῆς, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ ν' ἀναπνέη τὴν ἡδύτητα τῆς.

Ἐνίοτε ὁ Τανταλίδης, στενάζει πικρῶς, πλὴν πάρκεται ἢ καλοκἀγαθος αὐτοῦ φύσις ἀνυπακούει τὴν ἐαυτοῦς εὐθυμίαν. Τότε καὶ δείκνυται ὑπὸ τὴν εὐνοϊκοτέραν αὐτοῦ, ἔψιν.

Ἡ Γρηγ

1

Χορσινά μου κουρελάκια, τρελοκόριτσα ἀκόμη,

Δίχως στόχασι καὶ γνώμῃ,

Βγήκατε καὶ παῖς ἐς τὴ μέση κοκκιώτισσα ἐς τὸ ἐξῆς

Καὶ γελᾶτε μὲ τὰ λόγια μιᾶς ἐξακουστῆς Λοξῆς!

Ἦρουν νέα καὶ γώ, ὅμως εἶχα καὶ καὶ καὶ καμάρῃ.

Εἶχα μάτια σὰν δοῦ ἄστρα, καὶ ἓνα πρόσωπο φεγγάρι.

Λωλοκόριτσα φευγάτε . . .

Μὲ τὰ μάτια μου γελᾶτε;

Τώρα βγάζω τὸ παπούτσι καὶ σὰς πιάνω,
Καὶ σὰς κάνω !

Τώρα ἄρπάζω τὰ μαλλιά σας καὶ σὰς ρίχνω,
Καὶ σὰς δείχνω !

2

Εἶθε τάχα καὶ σεῖς νέαις, καὶ κ' ἔχετε καὶ σεῖς καὶ νεότη !
Αἶ, ποῦν' οἱ καιροὶ οἱ πρῶτοι ;

Ποῦν' ἐκεῖνα τὰ σαρίκια, ποῦ ἐκεῖνα τὰ ἀντέρια,
Τὰ ζουνάρια, τὰ σαλβάρια, καὶ τὰ ροῦχα τὰ βαριά,
Τὰ τετράξενθα πλεξούδια ὅταν ἤθελα νὰ πλέξω,
Ἔλεγε τὸ πρόσωπό μου : — « Φέξε Ἥλιε γιὰ νὰ φέξω ! »
Ζουλικρόγατες, φευγάτε·

Ἀπ' τὴ ζούλια σας γελάτε.

Τώρα βγάζω τὸ παπούτσι καὶ σὰς πιάνω,
Καὶ σὰς κάνω !

Τώρα ἄρπάζω τὰ μαλλιά σας καὶ σὰς ρίχνω,
Καὶ σὰς δείχνω !

3

Ποῦναι ποῦ γυαλοκοποῦσα ἀπὸ πίσ' ἀπ' τὸ καφάσι
Μάτι μὴ μὲ ξεσκεπάσῃ !

Ὅπου ἓνα παληκάρι, σὰν τὸ μάλαμα κελό,
Μ' εἶδε καὶ ἔχασε τὸν νοῦν του καὶ κατήντησε τρελό ;
Κ' ἓνας ξένος μὲ ἐλπίδα τὴν Λοξὴ νὰ πάρῃ
Μαχαιριές μπροστά μου πῆρε τρεῖς κοντὰ εἰς τὸ ζωνάρι.
Ναί ! σκοτόνουνταν οἱ ἄνδρες· ὁμῶς ποῦ νὰ πλησιάσουν,
Τὴν ἀκρήτσα μας νὰ πιάσουν.

Τώρα ἔρχονται ἰσοτόματα καὶ ἔρωτες σὰς τρογωδοῦν
Σὰς ἔμιλοῦν σὰς ἀγκυλιάζουν καὶ σὰς πιάνουν καὶ πηδοῦν
Τότε ἤμεθα κλεισμέναις 'ς στὸ κλουβὶ σὰν τὰ κανάρια·
Τὴν ἀσκήτριά μας ποῦ νὰ διοῦνε τὰ καυμένα παληκάρια ;

Τώρα τρέχουν νὰ σὰς εὗρουν μόλις φέγγει καὶ δὲν φέγγει
Ἐκτὸν Φραγκολελέγκοι

Τὸ χεράκι σας τὸ σφίγγουν, φράγκικα σὰς ὀμιλοῦν,
Κάθετθε γόνα μὲ γόνα καὶ γελάτε καὶ γελοῦν.

Αἶ... καιρὲ κατηρημένε ! κ' ἐγὼ φαίνομαι ἀντίκα

Μὲ αὐτὴν τὴν ταμπάκέρα καὶ μ' αὐτὴν τὴν μαγουλίκα !

Ἀξετσίπωτες φευγάτε...

Σ τοὺς ταμπάκους μου γελάτε.

Τώρα βγάζω τὸ παπούτσι, καὶ σὰς πιάνω
Καὶ σὰς κύνω !

Τώρα ἄρπάζω τὰ μαλλιά σου, καὶ σὰς ρίχνω,
Καὶ σὰς δείχνω !

Ἄφινε τὸν ἀργαλειό μου. ταῖς λανάρες, τὰ σκουλλά μου,
Ἄμελουσθε τὴ δουλειά μου ;

Τώρα σεῖς ἀπὸ τοῦς δρόμους ἔχετε συμμαζεμένο ;

Πάλ' ἐγὼ γρηὶ γυναικὶ κάθουμε καὶ πολεμῶ

Μὲ τὴ ρώκα, μὲ τ' ἀδράχτι, μὲ βαμβάκι καὶ μὲ νῆμα,

Καὶ μὲ ὥρα νὰ καθήσω ἔς τὴν ψυχὴν μου τόχω κρῖμα

Ξελκγιάτματα φευγάτε . . .

Τὴν γερόντισσα γελάτε ;

Τώρα βγάζω τὸ παπούτσι, καὶ σὰς πιάνω,

Καὶ σὰς κύνω . . .

Τώρα ἄρπάζω τὰ μαλλιά σου καὶ σὰς ρίχνω,

Καὶ σὰς δείχνω !

Τὰ ποιήματα ἐν οἷς ὁ Τανταλίδης ὑπαινίσσεται τὰ παρελθόν καὶ εἰ-
κονίζει τὰ πικρὰ ἔθιμα τοῦ ζῆν καὶ τὰ ἥθη τῆς Κωνσταντινουπόλεως
εἶναι χαριέστατα, διὸ ἀρέσκουσιν ἰδίως εἰς τοὺς συμπαιγνίους αὐτοῦ.
Ἴδου ἕτερον ποίημα, ἔχον γενικώτερον χαρακτήρα :

Ποιητής

Αὐτὸν ἐδῶ τὸν βλέπετε μὲ φρύδι ἀνασυρμένο ;

Μὲ σουφρωμένον μέτωπον, μὲ μάτια βυλιαγμένα ;

Σωπάτε καὶ εἶναι ποιητὴς

Μὲ τῆς πικρίας τὸ ραβδί τὰ σύμπαντα θὰ δείρη.

Γλάντισσος τῶν ποιητῶν, ἄρπάζει τὸ σατίρι,

Καὶ θὰ φανῇ σατυριστής.

Σατυριστής . . . Ὡς κεραυνὸν βυστᾷ τὸν κάλαμον τοῦ

Τὰ βέλη του ἐβούτησέ ἔς τὸν βροχτερόν θυμόν του.

Φορέτρων κρέμασε διπλὴν

Ἀπόλλων νυκταπρόσωπος τεντάνει τὸ δοῦλερ

Τὸν κόσμον ὅλον σύσσωμον ὁ διάβολος θὰ πάρη.

Μὲ πρῶτον τείναγμα του . . . Πλὴν

Ἐσκέλωσεν ἡ εὐροια τῶν στίχων μου, σταθῆτε,

Ἀκοῦτε τὸν σατυριστήν ; ἀγανακτεῖ, λυπεῖται

Τὸν κάλαμον συγνοβεύει

Ἐν τῷ εἰκοσί του δάκτυλῳ τὰ μέτρα συλλαβίζει,

Ἀλλάζει τὸ τετράδιον, τὸν ἴδρων του σκουπίζει,

Τὸ καλαμάρι του πετᾷ.

Μὲ τὰς σβυσμένους λέξεις του λουλούδια σχεδιάζει,

Τοῦ στίχου ἡ κατάληξις ὀλίγον δὲν τερνάζει.

Καὶ τὴν ζητεῖ στὰ λεξικά.

Φυσᾷ, σφυρίζει, ξύνεται, ἀνάλατα τὰ κρίνει.
Καὶ σβύνει, γράφει ἄτυχα, καὶ σβύνει, γράφει, σβύνει.
"Ω! τί δεινὰ ποιητικά!

Πλὴν νά σοῦ τον . . . ἐμπνέεται, τὰ φρύδια διέτε κάτου.
Ἐπῆρε δρόμ' ὁ κάλαμος, γελοῦν τὰ βλέμματά του.
Ἰδὲ συνέλαβε, θαρρῶ.
Ἐγκαστρομέν' ἡ Μοῦσά του 'ς τὸν σκάμνον πρὶν καθήση,
Θ' ἀποβαλθῇ παράκαιρα, καὶ μέλλει νὰ γεννήσῃ
Τετραμηνήτικο μωρό.

Ἐγέννησε . . . ἀκροκτὰς ζητεῖ νὰ τ' ἀναγνώσῃ.
Φευγὲ παιδιά! τί στέκεσθε; θὰ μᾶς καταπλακώσῃ!
Ἄφες μας, ἄφες, Ποιητή!
Νὰ ζῇ τὸ νεογέννητο! τ' αὐτιά μας μὴ πειράζεις,
Εἴν' εὐτυχές τὸ ποίημα, καὶ νὰ μᾶς τὸ διαβάζῃς
Εἴν' τιμωρία περιττή . . .

Ὁ Τανταλίδης εἶχε ἰσχυρὸν θρησκαευτικὸν αἶσθημα, ὅπερ πολλάκις ἐξέ-
δήλωσεν εἰς τοὺς στίχους αὐτοῦ. Ἐνίοτε καὶ ὁ πατριωτισμὸς εὐρί-
σκει τρόπον νὰ ἐκχυθῇ ἐκ τῆς καρδίας του εἰς μικρὰ ποιήματα ὡς εἰς τὸ
ἐξῆς τὸ ὁποῖον ἀρυόμεθα ἐκ συλλογῆς χάριν τῶν παιδῶν φιλοπονηθείσης.
Τοῦτο εἶναι τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ἔργον:

Τὸ Ναυτόπουλο

1
Μὲ καρᾶοι στὰ ταξείδια,
Τὸ ναυτόπουλο γυρνᾷ.
Καὶ 'ς τῆς θάλασσας τὰ φεῖδια,
Τὰ μικράτα του περνᾷ.

2
Ὁ βοργιὰς δὲν τὸ τρομάζει,
Οὔτ' ἡ ἄπιστη νοτιά,
Οὔτε χιόν' οὔτε χαλάζι,
Οὔτε κύματα πλατιά.

3
Στὴ δουλιὰ πουργὸ καὶ βράδυ,
Μὲ τὸν στρόμπο στὸ πλευρό,
Ξερὸ τρώγει παξιμάδι,
Πίν' ἀκάθαρτο νερό.

4
Πεταχτὸ 'σάν τὸ ξεφτέρει,
Ἀνεβαίνει στὰ πανιά.
Καὶ μὲ ρόζους εἰς τὸ χέρι,
Λύνει δένει τὰ σχοινιά.

5
Στοῦ κινδύνου τὴν τρομάρα,
Τὸ φυλάγει μοναχῇ
Τῆς μανοῦλᾶς του ἡ λαχτάρα,
Τῆς μανοῦλᾶς του ἡ εὐχή.

6
Ποῦ ἐλπίζει παληκάρι
Νὰ τὸν διῇ καμμιὰ φορὰ
Νὰ τὸν 'παῦν μικρὸν Κανάρη
Μέσ' στ' ἀθάνατα Ψαρρά.

Ἐπανερχόμεθα νῦν εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετενε-
χθεῖσαν εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα.

(ἀκολουθεῖ)

Εὐφρασία Κετσία